

Dopis č. 15

Praha, 9. 6. 1977

Milý příteli,

dozvěděl ses o zasedání synodního zastupitelstva českobratrské církve evangelické, tj. mé církve. Zasedání bylo mimořádně svoláno opravdu jen v odpověď na text, který podalo 31 členů církve Federálnímu shromáždění a v němž dosti podrobně vylíčilo a také dokumentovalo „Postavení církve a věřících“ v našem státě. Synodní rada ovšem mohla reagovat také bez svolání zastupitelstva, ale to nebylo jejím úmyslem, jak z celého průběhu jednání i z publikovaných dokumentů vysvítá. Nikde totiž není vidět ani stopu snahy o věcný přístup a o nějakou argumentaci. Dokument o „Postavení církve a věřících“ se ve skutečnosti vyhnul jakýmkoliv poznámkám na adresu církevního vedení a synodní rada proto vůbec nemusela v podání vidět útok na sebe; přesto předložila synodnímu zastupitelstvu k schválení dopis Federálnímu shromáždění, „který uvádí do patřičných mezí podání skupiny 31 ze 7. května t. r. a zdůrazňuje, že zastupovat církev, hájit zájmy a její práva může pouze synodní rada“; jako důvod pro to se uvádí, že „zásahy některých bratří do oprávnění a povinností synodní rady trvají již řadu let a staly se neúnosnými“. Synodní rada tedy se ozvala, ačkoliv podání nebylo adresováno jí; nereagovala však věcně, nýbrž převedla celou záležitost na rovinu kompetenčního sporu. V jejích očích jde o „projev nekázně“, o „svévolnou akci“, o „troufalou výzvu“. O obsahu podání nenajdeme ve zprávě sborům českobratrské církve evangelické ani slovo; troufalost činu spočívá v tom, že se 31 členů církve obrátilo přímo na Federální shromáždění, místo co by si vyžádalo souhlas církevního vedení (který by ovšem nedostalo), nebo ještě lépe místo co by nadále nechalo samotnou synodní radu „zápasit“ o existenci církve. Církev však podle synodní rady nemůže žít bez nezbytné kázně, „kterou musí každý, kdo chce zůstat členem církve, přijmout“. Proto na návrh synodní rady schválilo synodní zastupitelstvo nový kárný řád (který byl před řadou let usnesením synodu zrušen – nyní byl vylepšen) a jmenovalo kárné výbory, „jimž mají být předány k projednávání případy porušování kázně“. A protože to je to jediné, co nemohla udělat synodní rada sama, bez svolání synodního zastupitelstva, je nad slunce jasné, že mimořádné zasedání bylo svoláno právě proto, aby byl schválen řád, podle něbož by mohli být kázeňsky postiženi ti, kteří se tak těžce provinili. Mezi nimi, pak na prvním místě ing. dr. J. S. Trojan, bývalý farář libišského sboru, nyní několik let bez státního souhlasu, který mu byl odňat bez uvedení jakéhokoliv důvodu a ačkoliv odnímání státního souhlasu se nemůže odvolávat na žádný zákon (také bylo v tomto případě užito jiné formulace, ale to na věci nic nemění); ten je v textu zprávy přímo denuncován jako „jeden z hlavních činitelů celé akce“.

Ať už pod nátlakem nebo spontánně, synodní rada udělala, co udělala. Zvláštní iniciativu projevilo synodní kurátor; sám prý připravil (upravil) text kárného řádu. Ačkoliv vzděláním právník (i když v tomto oboru nikdy nepracoval), dbal na to, aby se nový kárný řád vztahoval i na případy, předcházející jeho schválení. Ve své ochotné přizpůsobivosti byl ochoten zapomenout (a s ním ovšem i ostatní členové synodní rady a velická část synodního zastupitelstva) na

prastarou právní zásadu, že před vyhlášením zákona neexistuje provinění (nullum crimen ante legem). Byly doby, kdy jsem si ho vážil; jsou dnes ty tam.

Vážil jsem si také synodního seniora. Jeho rezolutní vystupování, otcovské manýry a vnějšková důstojnost nejdříve slibovaly vítanou změnu v osobě nejvyššího představitele církve. Dodnes si myslím, že za příhodnějšího složení ostatních členů synodní rady mohl jeho obraz v historii naší církve dopadnout podstatně lépe. Ještě před sedmi, osmi lety jsem byl hrdý na svou církev; v srdci jsem se bláhově radoval, že je lepší než ty druhé. Dnes vidím, jak jsem se mýlil; a jsem rád, že to vidím. Teprve v těchto posledních těžkých letech jsem poznal, že jsem docela jako ten známý farizeus byl nakloněn děkovat Bohu za to, že má církev a její představitelé nejsou jako ty druhé církve a jejich představitelé. Dnes jsem vyléčen – a dokonale. Dnes vidím skutečné „kvality“ své církve; a vidím také, že tato má církev má synodní radu, jakou zaslouží. Občanská a mravní – neřku-li pak duchovní – obroda a náprava nás teprve čeká. Jejím předpokladem je pokání, celkový obrat smýšlení i celého života. Dnes teprve plně chápu dávná Hromádkova slova o tom, že jsme buržoazní církví; maloměšťáctví slaví vlastně teprve dnes v církvi své velké vítězství. A jestliže bylo zapotřebí se tomu bránit v padesátých letech, v době Hromádkova zápasu, je to desetkrát víc zapotřebí dnes.

Vážil jsem si synodního seniora. Jsem si téměř jist, že měl zpočátku velká předsevzetí. Ale nedokázal se postavit náporu maloměšťáctví v církvi; nedokázal se postavit na vlastní nohy. V jeho případě asi nešlo na prvním místě o povahovou slabost nebo charakterové vady, nýbrž – zdá se mi – o nedostatek theologického zakotvení, o theologickou povrchnost. Co však můžeme požadovat od synodního seniora, pohlédneme-li na profesionály, na učitele bohosloví? Synodní senior se dovede ohradit, když se s ním jedná nedůstojně. Ale musí to být zjevné na první pohled. Když se to dělá šikovně a opatrně, ani to nezpozoruje. A tak ani nezpozoroval, že ho konečně domanévrovali do role kašpara. V textu zprávy se o 31 zlotřilcích píše, že „nedbali ve své nepřístupnosti naléhavých argumentů, proseb a příkazů synodního seniora, pastýře církve“. Takhle mu mažou med kolem úst, takže tomu už sám věří a dokonce to sám o sobě říká. Formulí o „semper reformanda“ budeme muset zase jednou vzít smrtelně vážně, jak je vidět.

Naši bratři ze synodní rady si osvojili vrchnostenský přístup k církvi, ke sborům a k jednotlivým členům. Kdo není slepý, toho musí zarážet ten episkopální syndrom, vykazatelný pohříchu jen dovnitř církve, zatímco navenek se členové synodní rady chovají (s jednou čestnou výjimkou) spíše jako „servi servorum“, zejména ve vztahu ke státním úřadům. „Pastýř církve“ nejenže nesvolá mimořádné zasedání synodního zastupitelstva, když státní správa odebírá bez jakéhokoliv zdůvodnění státní souhlas jednomu kazateli za druhým, ale brání diskusi v té věci dokonce na řádně svolaném synodu. „Pastýř církve“ neopouští své stádečko pastýřů, aby se vydal za některým z těch, kteří upadli do neštěstí a do těžkostí, ale říká, že lituje, že se někteří bratři dostali do rozporu se zákonem. Ba dokonce spolu s ostatními denuncuje jmenovitě dr. Trojana

jako „jednoho z hlavních činitelů celé akce“. Kdy se veřejně zastal tento „pastýř církve“ učitelů, kteří nemohou učit, protože jsou křesťané a navštěvují shromáždění? Kdy se veřejně zastal tento „pastýř církve“ dětí, které jsou od malička vystaveny jejich věku nepřiměřenému tlaku ze strany školy, jen aby bylo přihlášek na náboženství co nejméně? Kdy se ozval na podporu a povzbuzení těch mladých lidí, kteří přes své výjimečné schopnosti nemohou, nesmějí studovat, protože se ví, že vyznávají Krista? Co veřejného učinil tento „pastýř církve“ pro to, aby se mohly v seniorátech a celocírkevně shromažďovat děti do 18 let? Aby mohly být dál užitečné křesťanské brigády? Co udělal tento „pastýř církve“ pro to, aby směly být znovu navázány ekumenické kontakty mezi sbory? aby mohla být znovu zahájena práce ekumenického semináře, po letech dialogu zastavená na přání státní správy? Co udělal tento „pastýř církve“ pro to, aby se v církvi mohli uplatnit odborníci, vyhození ze svých pracovišť? Kde tady všude a při dalších příležitostech „položil na vážky celou svou autoritu“, když šlo o svěřené mu „podpastýře“ a ovečky? Ke vší té spoušti mlčel (alespoň veřejně) a necítil potřebu rezignovat ani v takových vyhrocených situacích, kdy byl tvrdě tlačěn, aby odsoudil za sebe i za synodní radu např. Chartu 77, kdy ono první polovičaté, chytrácké vyjádření nestačilo a bylo požadováno jiné, jasnější, jednoznačnější. Tehdy měl snad poslední příležitost, aby svou rezignací vyjádřil svůj odpor a své odmítnutí tváří v tvář postupu tak svévolnému a nezákonnému. Ale „pastýř církve“ si zvolil jinou cestu, jak „zachraňovat“ církev: začal vyhrožovat rezignací tváří v tvář faráři bez souhlasu, kterého si pozval k sobě do bytu a kterému v přítomnosti synodního kurátora přečetl (sic!) připravené prohlášení. A pak tohoto faráře bez souhlasu jako jediného jmenoval a tím předhodil státní správě k potrestání; a navíc i k potrestání nově zřízeným kárným výborem, a když to nepůjde, alespoň zvláště k tomu cíli zřízenou komisí. Skvělý příklad hluboce křesťanského jednání: vlkům se předhodí nějaká ta již poněkud pokousaná ovečka, eventuelně i nějaký ten pastýř, který utřil šrámy v bitce, která nepřispěla k „vytváření dobrých vztahů s vlky“.

Jenže to všechno se zakládá na nedorozumění či spíše na špatné teologii. Kdo si pozorně přečte, v jaké souvislosti je v Matoušově evangeliu uveden Ježíšův výrok „aj, já posílám vás jako ovce mezi vlky; protož buďte opatrní jako hadové a sprostní jako holubice“ (Mt 10,16), musí nahlédnout, že ti vlci nejsou ani mezi pohany, ani mezi Samařskými, nýbrž že to jsou sami Izraelští (10,5.6). Proto také mně osobně bylo poněkud proti mysli, že podání o „Postavení církve a věřících“ se zaměřilo výhradně na kritiku postupu státních orgánů. Dnes už není pochyb o tom, že jakákoliv kritika církevního vedení by bývala byla vítanou záminkou k ještě možná ostřejší reakci synodní rady; v tom smyslu lze považovat z taktického hlediska za lepší, že se podání takové kritice vyhnulo. Ale co je taktické, nemusí být ještě křesťanské. V křesťanském, v kristovském smyslu musí každá radikální kritika začínat od „domu Božího“ (tak jako to první, co Ježíš udělal po slavném vstupu do Jeruzaléma, bylo vyhnání všech prodávajících a kupujících v chrámě a zpřevrácení stolů penězoměnců a prodavačů holubic, neboť tím vším byl chrám učiněn „peleší lotrovskou“). Zkrátka lotři a vlci musí být na prvním místě hledání

v církvi a nikoliv mimo ni.

Proč to všechno vlastně synodní rada podniká? Užijme tu formulaci, kterých užil před více než dvaceti lety J. L. Hromádka: je to „...z theologických důvodů? Z pravé víry? Nebo z lenosti, bornýrovanosti, strachu či dokonce ze zbabělosti?“ Ve zprávě sborům sděluje synodní rada: „Toto svémocné jednání skupiny bratří naplňovalo nás od počátku velkou starostí o učení, jednotu a poslání církve.“ Je zvláštní, že na prvním místě je uváděna starost o učení církve, ale v celém dopise není uveden ani jediný doklad věroučné pochybnosti textu, který byl obsahem podání Federálnímu shromáždění. Kostnický koncil ještě vršil na sebe citáty z Husových kázání a pomáhal si vytrháváním ze souvislosti. Synodní rada už nic takového nepodniká; vyslovuje jen svou starost o učení církve – a církvi to má stačit k odsouzení textu, který nezná a s nímž nebyla seznámena. Tu nudnou práci s argumentováním nechť na sebe vezme fakulta. A tak fakulta píše svých 8 bodů; ten, kdo to připravoval, si s tím věru nedal velkou práci. Co bod, to gól do vlastní branky. A navíc insinuace a lži. A fakultní učitelé sami charakterizují plod svého ducha následovně: „Teze vyzdvihují nejaktuálnější aspekty naší vyznavačské tradice a zároveň odmítají hlavní theologicky nesprávné programové výzvy, které matou naše rozhodování z víry.“ Tak tedy všechny ty nesmysly a výmysly, pod které se fakultní učitelé ani nepodepsali – zajisté ze skromnosti – vytryskly jako plod rozhodování víry; zdá-li se na nich někomu něco zmatečného, pak věz, že profesorské rozhodování z víry bylo mateno v důsledku „několikaletého úsilí vtáhnout českobratrskou církev evangelickou do politického zápasu na pozice, které nejsou bohoslovecky oprávněny a které negují socialistické společenské a politické podmínky, v nichž žijeme a na jejichž utváření se chceme podílet“.

Ve svém šestém bodě říkají učitelé: „Církev má být společenstvím jednoty a svazkem pokoje.“ Na první pohled se zdá, že to je pravda. Ale nejhorší lež je ta, která se nejvíc podobá pravdě. O společenství jednoty a o svazku pokoje tu mluví tíž profesori a docenti, kteří před časem vylučovali studenta Tydlitáta ze studií, protože se odvážil právě v duchu jednoty víry veřejně se pomodlit za tehdy vězněného kazatele Sváťu Karásku (byl ve vyšetřovací vazbě, ještě před soudem). Mluvit o jednotě a o pokoji nemá právo každý. Naši vzácní fakultní učitelé náležejí mezi ty, kteří „hojí potření dcery lidu mého povrchu, říkajíce: Pokoj, pokoj, ješto není žádného pokoje“ (Jer 6,14). Pokoj snad chtějí mít oni, ale jaký tu je pokoj pro faráře, kteří nesmějí kázat, pro učitele, kteří nesmějí učit (ledaže by zapřeli svou víru), pro nadané mladé lidi, kteří nesmějí studovat pro „náboženské přežitky“, jaký tu je pokoj pro ty maličké, kteří nesmějí jít ke Kristu, ale mají se od dětství učit od takových lišáků, jako jsou naši vzácní fakultní učitelé? Od takových lišáků, kteří „skládají naději svou ve slovech lživých, kteráž neprospívají“?

Profesori theologie začínají svůj první bod troufalým prohlášením, že „ve společenství českobratrské církve evangelické máme podíl na obecné církvi Kristově“; a s ještě větší troufalostí pokračují: „ta (tj. církev Kristova) vznikla z milostivé vůle Boží, žije ze spravedlnosti Kristovy, podrobuje se

vedení jeho Ducha“. Dnes však každý člen této církve je postaven před základní, fundamentální otázkou: není stav českokatolické církve evangelické spíše důsledkem dopuštění Božího než projevem milostivé vůle Boží? Žije tato pozemská církev, denominace či jednota, ze spravedlnosti Kristovy – anebo se spíše podílí na protivenstvích, jež stíhají opravdové svědky Kristovy proti vší spravedlnosti? Podrobuje se dnes tato církev, její vedení a její fakultní odborníci vskutku vedení Ducha, anebo spíše naopak pomáhají všemi silami zavřít ústa každému, kdo by promluvil z Ducha a z pravdy? Jaké je tedy vlastně poslání církve? A na čem se pozná, že církev své poslání opravdu plní?

Jediný rok před Hitlerovým „převzetím moci“ napsal Dietrich Bonhoeffer tato přímo prorocky pravdivá slova: „Církev je kusem světa, ztraceného, bezbožného, zlořečeného, domýšlivého, zlého světa; světa zlého v nejvyšší potenci, protože je v ní Božího jména zneužíváno, protože je v ní z Boha dělán kamarád anebo modla člověka, ano kusem na věky ztraceného, protikřesťanského světa, když se vyvléká ze své poslední solidarity se zlým světem a vychloubavě si hraje nato, že se od něho odlišuje.“ Je to sice jenom polovina toho, co na citovaném místě o církvi říká, ale je to polovina, která nás právě dnes mimořádně silně oslovuje, poté, co jsme se mohli seznámit s posledními dokumenty synodní rady a fakultních učitelů. Vždyť se nám chce i spolu s Kierkegaardem zvolat: „Kdokoliv jsi, můj příteli, ať je jinak tvůj život jakýkoli – máš vždy o jednu a velikou vinu méně tím, že ... se nezúčastníš, když si dělají z Boha blázny, nazývajíce křesťanstvím Nového zákona, co křesťanství Nového zákona není.“

Jistě je pravda – a v tom plně souhlasím s Hromádkou – „že církev jako taková svým bytím a jednáním je politickým faktorem a že na svých bedrech nese břímě, čest, vinu, úspěchy a neúspěchy, vítězství a katastrofy národů, států a společenských systémů“; je jistě pravda i to, že „jen zřídka lidé dosáhnou pravé vnitřní svobody víry, která křesťana činí v politickém jednání skutečně suverénním“ Dnes je zřejmé, že duchovní, mravní i politický úpadek naší společnosti se mocně projevuje (a nemůže neprojevovat) také v církvi. Ale církev tu není proto, aby jen obrážela stav společnosti nebo aby trpěla týmiž chorobami jako společnost, v níž žije, nýbrž aby ukazovala cestu k ozdravení a k nápravě. To ovšem nemůže udělat, nepostaví-li se plně doprostřed společnosti, doprostřed světa; a nemůže to udělat, aniž na sebe vzala i ty choroby, nešvary, bídu a utrpení společnosti jako své vlastní. Ale to přece neznamená, že má svět jenom napodobit, že se má nechat nakazit vším tím, čím je nakažen svět; to nepomůže, v tom není žádný prospěch. Církev je povinna vidět – ne předstírat, nýbrž opravdu objevit – ve všech těch chorobách, nešvarech, bídě a utrpení svou vlastní vinu. A aby toho byla schopna, musí ty choroby, nešvary, bídu a utrpení vůbec vidět, a musí je vidět v pravém světle, ve světle pravdy – jinak je všechno její počínání i mluvení falešným, prázdným gestem. Tím, že se církev veřejně přiznává k chorobám společnosti jako ke své vlastní vině, si umožní o nich veřejně promluvit pravdivě a nikoliv farizejsky. V tom právě spočívá základní solidarita církve se světem a se společností, v níž žije. Ta ovšem nespočívá v tom, že se církev (třebas jen svými představiteli) účastní podvodného, lživého přikrašlování existující skutečnosti, nýbrž že tuto skutečnost – a to znamená také svou vlastní

skutečnost – postaví do plného světla, a to beze stínu samospravedlivosti. Když to udělá, dostane nejspíš svůj díl; ale svoboda víry nás osvobozuje od nenávisti k světu. Svoboda víry nám však také dovoluje nabourat falešnou, předstíranou „jednotu“ církve a odhalit prolhanost ujišťování, že se „ve svobodě víry ztotožňuje s mnohým dobrým, co se dělá pro člověka“ v našem státě někdo, kdo se neodváží bílé nazvat bílým a černé černým.

Tvůj Ladislav Hejránek